

स्थानीय राजपत्र

कालिञ्चोक गाउँपालिकाद्वारा प्रकाशित

खण्ड: ८

संख्या: ३

१८ माघ, २०८२

भाग १

कालिञ्चोक गाउँपालिका

नेपालको संविधानको धारा २१५ बमोजिमको गाउँ कार्यापालिकाले बनाएको तल लेखिए बमोजिमको नीति सर्वसाधारणको जानकारीको लागि प्रकाशन गरिएको छ ।

संवत् २०८२ सालको नीति संख्या ३

“ कालिञ्चोक गाउँपालिकाको युवा नीति, २०८२”

१. प्रस्तावना:

युवा देशका इतिहास निर्माता, वर्तमानका पहरेदार र भविष्यका कर्णधार हुन्। युवाको सक्रिय सहभागिताले विगतका सामाजिक-राजनीतिक आन्दोलनहरू सफल भएका हुन्। त्यसैले युवाका समस्यालाई वैज्ञानिक रूपमा सम्बोधन गरी सामाजिक, आर्थिक, राजनीतिक र सांस्कृतिक रूपान्तरणमा युवालाई अग्रसर बनाउनु कालिञ्चोक गाउँपालिकाको समृद्धिको आधार हो। युवा सिर्जनशीलता, जागरुकता

र परिवर्तनका प्रमुख प्रतिनिधि हुन्। मुलुकको इतिहास र भविष्य युवाको बलिदान र सक्रियतामा निर्भर छ। २०७८ को जनगणना अनुसार नेपालको कुल जनसंख्यामा ३९.५% युवा छन् भने बागमती प्रदेशमा ३५.९% युवा छन्।

गाउँपालिकाको समृद्धिका लागि युवालाई गुणस्तरीय शिक्षा, व्यावसायिक र प्राविधिक तालिम, रोजगारी र नेतृत्व विकासमार्फत विकासको मुख्य प्रवाहमा ल्याउनु आवश्यक छ। यस उद्देश्यले कालिञ्चोक गाउँ सभाबाट युवा नीति, २०८२ तयार गरिएको छ।

२. परिभाषा:

- क. "युवा" भन्नाले १६ देखि ४० वर्ष उमेर समूहका महिला, पुरुष र यौनिक तथा लैङ्गिक अल्पसङ्ख्यकलाई बुझनुपर्ने छ।
- ख. "लक्षित समूहका युवा" भन्नाले सहरी र ग्रामीण क्षेत्रका विद्यार्थी युवा, शिक्षालय बाहिरका युवा, विदेशबाट फर्किएका युवा, बेरोजगार युवा, प्रवासी युवालाई जनाउने छ।
- ग. "विशेष प्राथमिक समूहका युवा" भन्नाले द्वन्द्व प्रभावित, अपाङ्गता भएका, लोपोन्मुख, सीमान्तकृत, अल्पसङ्ख्यक, दलित, मुस्लिम, यौनिक तथा लैङ्गिक अल्पसङ्ख्यक एवं बहिष्करणमा पारिएका र सिप विहीन युवालाई जनाउने छ।
- घ. "प्राथमिक समूहका युवा" भन्नाले नेपालको संविधानले प्राथमिकतामा राखेका आदिवासी-जनजाती, मधेसी, महिला, दलित युवालाई जनाउने छ।
- ङ. "अपाङ्गता भएका युवा" भन्नाले मानसिक तथा शारीरिक अशक्तता भएका सबै प्रकारका युवालाई जनाउने छ।
- च. "जोखिममा रहेका युवा" भन्नाले प्राकृतिक प्रकोप प्रभावित, एच.आई.भी/एड्स सङ्क्रमित, बेचबिखनमा परेका, यौन हिंसा तथा घरेलु

हिंसा पीडित, लागु औषध प्रयोगकर्ता, सडकमा रहेका, यौनकर्मी, स्वदेश तथा विदेशमा जोखिमयुक्त श्रममा संलग्न युवालाई जनाउने छ।

छ. "सीमान्तकृत समुदायका युवा" भन्नाले भौगोलिक, जातीय, भाषिक, सांस्कृतिक, लैङ्गिक तथा वर्गीय आधारमा सरकारी तथा गैरसरकारी क्षेत्रमा सेवा सुविधाबाट बञ्चित, अति सीमान्तकृत, सीमान्तकृत र लोपोन्मुख समुदाय, एवं गाउँपालिका विकासको मूलधारमा नरहेका युवालाई जनाउने छ।

३. युवाको विद्यमान अवस्था:

वागमती प्रदेश युवा विकास सूचकाङ्कमा सात प्रदेशमध्ये अगाडि छ। जीवनोपयोगी शिक्षा, सिप, उद्यमशीलता र नेतृत्व विकासमार्फत युवालाई प्रदेश विकासको मुख्य धारा ल्याउने सम्भावना छ। तर स्वदेशमा रोजगारीका अवसर पर्याप्त, युवामा लगानी कम र गरिवीका कारण युवा पलायन बढिरहेको छ। दैनिक झण्डै आधा दर्जन युवाको मृत्युसहित स्वदेशमा वितृष्णा र मानसिक तनाव बढ्दै छ। वार्षिक ५ लाख युवा श्रम बजारमा आउँदा पनि २.३% पूर्ण बेरोजगार र ३०% अर्ध बेरोजगार छन्।

युवा नीति निर्माणमा सुधार भएपनि सहभागिता पर्याप्त छैन। सीमान्तकृत, अल्पसंख्यक, आदिवासी, दलित, मधेशी र अपाङ्ग युवामा बेरोजगारी उच्च छ। खेलकुद र कला क्षेत्रमा युवाको उपस्थिति न्यून छ। यसैले शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगारी, आवास, सिप र नेतृत्व विकासमार्फत युवाको उज्ज्वल भविष्य सुनिश्चित गर्नुपर्नेछ। प्रदेशमा युवासम्बन्धी नीति, परिषद् र मन्त्रालयहरू सक्रिय छन्। सामाजिक न्याय र समृद्धिका लागि संघ, प्रदेश, स्थानीय तह, गैरसरकारी संस्था र निजी क्षेत्रसँग सहकार्य गरी योजनाबद्ध र वैज्ञानिक कार्यान्वयन आवश्यक छ।

४. समस्या, चुनौती, अवसर र सम्भावना:

४.१ समस्या र चुनौती:

४.१.१ समस्या

युवाको विकासका लागि गाउँपालिकाले पर्याप्त प्राथमिकता दिन नसक्नु, समय सापेक्ष नीति तथा कानूनको अभाव, र स्रोत-साधनको अभाव, व्यावहारिक शिक्षा र उत्पादन प्रणालीको अभाव, रोजगारीका पर्याप्त अवसर सिर्जना गर्न नसक्नु, सिप र

उद्यमशीलतामा युवालाई जोड्न नसक्नु, स्वदेशभित्र अवसरको अभावमा युवा जनशक्ति पलायन हुनु, युवालाई उत्पादन र अध्ययन-अनुसन्धानमा लगाउन नसक्नु, युवामा सकारात्मक सोचको कमी र राष्ट्रमै केही गर्न सक्ने वातावरण विकास गर्न नसक्नु, राजनीतिक नेतृत्व तथा कर्मचारीतन्त्र युवाको विकासमा उदासीन रहनु, युवाको सिप विकास र स्वरोजगार प्रवर्द्धनमा न्यून लगानी, स्वदेशमा रोजगारी, उद्यमशीलता र आयआर्जनको पर्याप्त अनुकूल वातावरण नहुनु, समाजमा कुनै न कुनै रूपमा अशान्ति कायम रहनु, उद्यमशीलताका लागि लगानीको राम्रो व्यवस्था नहुनु जस्ता समस्या देखिएका छन्।

४.२ चुनौती:

युवाको इच्छा र आवश्यकता अनुसार काम गर्ने वातावरण सिर्जना गर्नु, पर्याप्त मात्रामा युवा लक्षित बजेट कार्यक्रम विनियोजन गर्नु, श्रमको सम्मानको वातावरण तयार गर्नु, श्रम बजारको माग र श्रम शक्तिका विचमा प्रभावकारी समन्वय गर्नु, विश्व भूमण्डलीकरण तथा उदारीकरणले गर्दा देखा परेका विकृति-विसङ्गति र उपभोक्तावादको प्रभाव न्यूनीकरण गर्नु, युवामा सिर्जनात्मकता वृद्धि गर्नु, युवाको विकास र राष्ट्रको समृद्धिका लागि विज्ञान तथा प्रविधिको पर्याप्त सदुपयोग गर्नु, सामाजिक सञ्जाल तथा डिजिटल उपकरणहरूको दुरुपयोगलाई दुरुत्साहित गर्नु, खराब आचरण र कुलतमा युवाको संलग्नतालाई रोकेर युवाको सर्वाङ्गीण विकास गर्नु गम्भीर चुनौतीका रूपमा रहेका छन्।

४.३ अवसर र सम्भावना:

युवा जनसङ्ख्या धेरै हुनु सामाजिक, आर्थिक र भौतिक विकासका लागि अवसर हो। विदेशिएका युवाहरू स्वदेश फर्कँदा सिप र ज्ञान लिएर आउने हुँदा युवाको क्षमता गाउँपालिकाको विकासमा प्रभावकारी प्रयोग गर्न सकिन्छ। युवालाई कृषिको आधुनिकीकरण, विज्ञान-प्रविधि, अनुसन्धान र उद्यमशीलतामा लगाएर आर्थिक उत्पादन बढाउन सकिन्छ। स्थानीय तहमा धेरै युवा जनप्रतिनिधि भएका कारण युवा विकासमा सकारात्मक प्रभाव पर्ने अपेक्षा छ। यस आधारमा युवाको समस्या समाधान गरी अवसरहरू

सदुपयोग गर्दै गाउँपालिका समृद्धि तर्फ अघि बढ्न आवश्यक छ। यसै उद्देश्यले गाउँपालिकाको युवा नीति तयार गरिएको हो।

५. युवा नीतिको आवश्यकता:

युवाका चाहना, समस्या र चुनौतीलाई सम्बोधन गरी उनीहरूलाई विकासमा एकाकार गर्न, व्यावसायिक शिक्षा, रोजगारी, उद्यमशीलता र नेतृत्व विकास सुनिश्चित गर्न प्रदेश युवा नीतिको आवश्यकता छ। विशेष गरी अल्पसङ्ख्यक, सीमान्तकृत, अपाङ्गता भएका र अन्य कमजोर वर्गका युवालाई लक्षित गरी अवसर सिर्जना गर्नु आवश्यक छ।

युवालाई आत्मविश्वासी, सिर्जनशील र वैज्ञानिक बनाइ सामाजिक-आर्थिक रूपान्तरणमा सक्रियता ल्याउन, गैरकानुनी गतिविधिबाट बचाउन र नेतृत्व तहमा सहभागिता सुनिश्चित गर्न युवा नीति बनाइएको हो। खेलकुद र कलामा पनि युवाको सहभागिता बढाउन आवश्यक छ। यसरी युवाको सर्वाङ्गीण विकास मार्फत गरिबी र असमानता घटाउँदै गाउँपालिकाको समृद्धि हासिल गर्न नीति आवश्यक छ।

६. युवाका मार्गदर्शक सिद्धान्त र मूल्य:

६.१ युवा मार्गदर्शक सिद्धान्त

- (क) समावेशीता: विभिन्न पृष्ठभूमिका युवालाई स्रोत, साधन, सेवा र अवसरहरू समान सहजताका साथ पहुँच उपलब्ध गराउने।
- (ख) जवाफदेहिता : युवा सम्बन्धित सबै क्रियाकलापहरूमा जवाफदेहिता प्रवर्द्धन गर्ने।
- (ग) उपलब्धता: युवाको सर्वाङ्गीण विकासका लागि आवश्यक स्रोत, साधन, ज्ञान, सिपको उपलब्धतामा ध्यान दिने।
- (घ) सहयोग: युवाको विकासका लागि सरकार, नागरिक समाज, निजी क्षेत्र, राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय क्षेत्रबाट सहयोग गर्ने।

- (ड) सशक्तीकरण: लक्षित समूहका युवा, प्राथमिकता र विशेष प्राथमिकताका क्षेत्रका युवाको सबलीकरण र सशक्तीकरणमा सबै क्षेत्रले ध्यान दिने।
- (च) सहभागिता: विकास निर्माणमा युवाको सहभागिता सुनिश्चित गर्ने।
- (छ) पारदर्शिता: युवा सम्बन्धित सबै क्रियाकलापहरूमा पारदर्शिताको नीति अख्तियार गर्ने।
- (ज) विषयविज्ञता: युवाको रुचि अनुसारको विषयमा विज्ञता हासिल गर्ने वातावरण सिर्जना गर्ने।
- (झ) नैतिकता: सबै क्षेत्रमा नैतिकवान् युवा विकास गर्ने।

६.२ युवाका मूल्यहरू

- (क) प्रतिबद्धता: आफ्नो र समाजको विकासमा प्रतिबद्ध युवा,
- (ख) सहानुभूति: युवाका आवश्यकता र चुनौतीहरूको सहानुभूतिपूर्ण बुझाइ,
- (ग) जिम्मेवारी: परिवार, समाज र राज्यको समग्रतामा जिम्मेवारी लिन थप सक्षम बनाउने,
- (घ) इमान्दारी: सबै क्षेत्रमा इमान्दार युवा,
- (ङ) पारस्परिक सम्मान: एकअर्कामा सम्मान बढावा तथा कुनै पनि जात, वर्ग, धर्म, लिङ्ग, वर्ण, भूगोलका आधारमा कसैलाई भेदभाव नगर्ने परिपाटीको विकास,
- (च) सेवा: युवाको योगदान र सेवाको कदर तथा स्वयंसेवी भावना विकास,
- (छ) अहिंसा: युवामा अहिंसाको मनोवृत्ति विकास,
- (ज) अग्रसरता: हरेक सकारात्मक काममा अग्रसर हुन प्रेरित गर्ने,
- (झ) सकारात्मक सोच र उत्प्रेरक: सकारात्मक सोचको विकास गरी उत्प्रेरणा जगाउने र उत्प्रेरक बन्न सिकाउने,

(ज) पहलकर्ता: राम्रो कामको सुरु, प्रभावकारी कार्यसम्पादनका लागि पहलकर्ता तथा परिवर्तन प्रतिनिधिको रूपमा विकास गर्ने।

भाग -२

१. दूरदृष्टि

युवाका समस्या तथा चुनौतीको वैज्ञानिक ढङ्गले समाधान गर्दै युवाका मौलिक हकअधिकार सम्बोधन गरी सार्थक सहभागिता र परिचालनका माध्यमद्वारा विकास र समृद्धि हासिल गर्न युवा नीतिको दुरदृष्टि यसप्रकार रहेको छ :

"दिगो विकास र समृद्धिका लागि सिर्जनशीलता र उद्यमशीलता प्रवर्द्धन, युवाको अर्थपूर्ण सहभागिता, सशक्तीकरण र रूपान्तरण।

२. ध्येय

युवा सशक्तीकरण र नेतृत्व विकासका माध्यमद्वारा सबल, सक्षम, कर्तव्यनिष्ठ, उद्यमी र सदाचरयुक्त युवा तयार गरी सामाजिक, आर्थिक र राजनीतिक रूपान्तरण हासिल गर्नु युवा नीतिको ध्येय रहेको छ।

३. लक्ष्य

युवालाई विकासको मूलप्रवाहमा समाहित गरी सामाजिक न्याय, मानवीय, आर्थिक र भौतिक विकास सहितको समृद्धि हासिल गर्न युवाको गुणात्मक क्षमता विकास गर्न युवा नीतिको लक्ष्य रहेको छ।

४. उद्देश्य

युवालाई गुणस्तरीय शिक्षा र जीवनोपयोगी सिप प्रदान गरी सबै क्षेत्रमा स्वरोजगार र उद्यमशीलताको विकास गर्दै युवा जनशक्तिलाई उत्पादन वृद्धिमा केन्द्रित गरी आर्थिक सामाजिक मानवीय विकासका माध्यमबाट समृद्ध निर्माण गर्नु यस नीतिको मूल उद्देश्य हुने छ। यस नीतिको थप उद्देश्य देहाय बमोजिम रहेका छन्:

१. श्रममा सहभागी र श्रमको सम्मान गरी आत्मनिर्भर अर्थतन्त्र निर्माणमा योगदान गर्न सक्ने उद्यमशील र सकारात्मक सोचयुक्त युवा तयार गर्न गुणस्तरीय शिक्षा र सिप तथा नेतृत्व विकासका अवसर विस्तार गरी सबै अवस्थाका युवालाई विकासको मूल प्रवाहमा ल्याउने
२. विज्ञानसम्मत समाज निर्माणका लागि खोज, अध्ययन-अनुसन्धान तथा अन्वेषण अनुकूल वातावरण र अवसर सिर्जना गरी वैज्ञानिक सोचयुक्त युवा जनशक्ति तयार पार्ने।
३. खेलकुद, योग, व्यायाम र शारीरिक अभ्यासका माध्यमबाट युवाको शारीरिक, मानसिक, बौद्धिक तथा संवेगात्मक पक्षको समुचित विकास गरी स्वस्थ, उच्च मनोबलयुक्त, नैतिकवान्, इमानदार र सकारात्मक सोचयुक्त युवा तयार गर्ने।
४. सबै वर्ग, लिङ्ग, जात, क्षेत्रका युवाको आधारभूत अधिकार सुनिश्चित गर्दै नीति-योजना निर्माण र नेतृत्व तहमा समानुपातिक समावेसी प्रतिनिधित्व सुनिश्चित गरी समृद्धिको अगुवा शक्तिका रूपमा स्थापित गर्ने।
५. स्थानीय तहसम्मै संरचनागत आधार तयार गरी नीति निर्माण, कार्यान्वयन र प्रभाव लेखा जोखासम्मका सबै चरणमा युवाहरूको अर्थपूर्ण सहभागिता गराउने।
- ६ युवालाई सामाजिक दायित्वबोध गराउन सामाजिक विकासका विभिन्न क्षेत्रमा स्वयंसेवकका रूपमा संलग्न गराउने।
७. दिगो विकास लक्ष्य, नेपाल सरकारको आवधिक योजनाले अवलम्बन गरेका युवासम्बन्धी लक्ष्य तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न पैरवी गर्ने तथा जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरण, वातावरण संरक्षण र पारिस्थितिक दिगोपनाका लागि युवाको अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चित गर्ने।

५. नीति

युवा नीतिले लिएका सङ्कल्प, लक्ष्य र उद्देश्यहरू हासिल गर्न देहाय बमोजिमका नीति अवलम्बन गरिने छः

१. उमेर अनुसार युवाका आवश्यकता र प्राथमिकता फरक हुने भएकाले युवाको उमेरलाई १६ देखि २४ र २५ देखि ४० वर्षमा वर्गीकरण गरी सोही आधारमा युवा विकासका कार्यक्रम निर्माण गरी लागु गरिने छ।
२. गुणस्तरीय शिक्षामा अवसर र पहुँच सुनिश्चित गर्दै व्यवसायिक र जीवनोपयोगी शिक्षाका माध्यमबाट राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा प्रतिस्पर्धा गर्न योग्य सक्षम र सिर्जनशील युवाशक्ति तयार गरिने छ।
३. युवामा नैतिकता, अनुशासन, चारित्रिक तथा व्यवसायिक गुण विकास गरी देश र समाजप्रति जवाफदेही र उत्तरदायित्व वहन गर्ने, श्रमप्रति सम्मान गर्ने, सकारात्मक सोचयुक्त युवाशक्ति निर्माण गर्न विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ।
४. दिगो विकास, शान्ति र समृद्धि सुनिश्चित गर्न युवाको प्रतिनिधित्व एवं नेतृत्वदायी भूमिका सुनिश्चित गर्दै युवालाई समाज परिवर्तनको निर्णायक शक्तिका रूपमा विकास गरिने छ।
५. युवाको जनसाङ्ख्यिक लाभको अधिकतम उपयोग गर्दै समृद्ध निर्माणमा युवाको भूमिका विस्तार तथा व्यापक बनाइने छ। युवामा उद्यमशीलता विकास गर्ने, उत्पादनशील काममा अभिप्रेरित गर्ने तथा रोजगारीको उचित वातावरण सिर्जना गर्न विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ।
६. दिगो विकास र समृद्धिका लागि विज्ञान-प्रविधिको उच्चतम उपयोग गर्न युवालाई वैज्ञानिक खोज, अन्वेषण, नवप्रवर्तन एवं अध्ययन-अनुसन्धानका लागि उचित वातावरण तयार गरी प्रोत्साहन गरिने छ। साथै युवामा

अत्रतनिहित प्रतिभा प्रस्फुटन एवं सिप र क्षमता विकासका लागि विशेष लगानी र कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ।

७. युवालाई नैतिक आचरण, योग, ध्यान, शारीरिक व्यायाम, प्राकृतिक चिकित्सा, आत्मसुरक्षा तालिम र खेलकुदका माध्यमबाट कुलत, हिंसा, दुर्व्यसन र गैरसामाजिक आचरण तथा क्रियाकलापबाट मुक्त गर्दै उपलब्धिमूलक र उत्पादनमूलक कार्यमा संलग्न हुने अवसर प्रदान गरिने छ।
८. खेलकुदलाई शारीरिक तन्दुरुस्ती, राष्ट्रिय एकता र अन्तर्राष्ट्रिय पहिचान अभिवृद्धिको माध्यमका रूपमा विकास गर्न सहकार्यमा युवालाई खेलकुद क्षेत्रमा आकर्षित गरी प्रतिस्पर्धात्मक र सक्षम खेलाडी उत्पादन गर्न उचित कार्यक्रम तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिने छ।
९. राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय खेलकुदमा प्रभावकारी एवं परिणाममुखी प्रदर्शन गर्न सक्ने गरी खेलाडीको वृत्ति विकासमा जोड दिँदै प्रदेशको भौगोलिक विशेषतासँग जोड्ने, परम्परागत, साहसिक खेल, कला र संस्कृतिलाई पर्यटन र मनोरञ्जनसँग जोडी खेलकुदको वैज्ञानिक र व्यावसायीकरण गरिने छ।
१०. समाजमा विद्यमान वर्गीय, जातीय, लैङ्गिक र क्षेत्रीय विभेद अन्त्य गरी प्राथमिकता तथा विशेष प्राथमिकताको समूहका युवालाई सामाजिक न्याय र सकारात्मक विभेदका आधारमा निश्चित समयसम्म सेवा सुविधासहित शिक्षा, स्वास्थ्यसेवा तथा रोजगारमा विशेष अवसर एवं सहूलियतको व्यवस्था गरी सामाजिक न्यायको प्रत्याभूति दिलाइने छ।
११. श्रमको सम्मान गर्ने संस्कृति र उद्यममैत्री वातावरण निर्माण गरी युवा प्रतिभा एवं श्रमशक्ति पलायन दरलाई क्रमिक रूपमा न्यूनीकरण गर्न स्वदेशमै रोजगारी सिर्जनामा योगदान पुग्ने कार्यक्रमलाई प्राथमिकताका साथ सञ्चालन गरिने छ।

१२. युवामा सामाजिक दायित्वबोध तथा चरित्रनिर्माण गर्न र राष्ट्रियताको भावना विकास गर्न वातावरण संरक्षण, सरसफाइ, शिक्षा, स्वास्थ्य र सामाजिक जागरण तथा विपद् व्यवस्थापनमा व्यापक रूपमा युवा स्वयंसेवक परिचालन गरिने छ।

६. रणनीति एवं कार्यनीति

६.१ गुणस्तरीय, व्यावसायिक एवं जीवनोपयोगी शिक्षा

१. शिक्षालाई वैज्ञानिक, जीवनोपयोगी र सिपमूलक बनाउन पाठ्यक्रम परिमार्जन गर्नुका साथै शैक्षिक पूर्वाधारको स्तरोन्नति र जनशक्तिको क्षमता विकास गरिने छ।
२. शिक्षामा सूचना-प्रविधिको उपयोगमा जोड दिनुका साथै कक्षा ९ देखि प्राविधिक धारको शिक्षा विस्तारमा जोड दिइने छ।
३. वर्तमान शिक्षा प्रणालीमा सुधार गरी शैक्षिक क्षेत्रको पुनर्संरचना मार्फत नेपाली समाजको विकासक्रम, त्यसको सैद्धान्तिक स्रोत, समाजमा प्रकट भएका विभिन्न प्रकृतिका विभेद र असमानता उत्पत्तिको कारण तथा सुशासन जस्ता विषयवस्तु पाठ्यक्रममा समावेश गरी सामाजिक न्याय एवं सुशासनमैत्री युवा शक्ति उत्पादन गरिने छ।
४. युवा निरक्षरता उन्मूलन गर्नुका साथै श्रम बजारको माग अनुरूप प्राविधिक, व्यावसायिक र जीवनोपयोगी शिक्षालाई सबै स्थानीय तहसम्म विस्तार गरिने छ। गुणस्तरीय शिक्षाको पहुँचमा विद्यमान शैक्षिक असमानता न्यूनीकरणका लागि कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ।
५. शिक्षामा लगानी वृद्धि गरी माध्यमिक तहसम्मको शिक्षालाई निःशुल्क तथा अनिवार्य बनाउने तथा सबै अवस्थाका युवाको व्यावसायिक शिक्षामाथिको समतामूलक पहुँच सुनिश्चित गरिने छ।

६. युवालाई गुणस्तरीय र व्यावसायिक शिक्षा प्रदान गर्न स्मार्ट व्यवस्थापन प्रणालीको विकास गरिने छ। सिकाइ र मूल्याङ्कन विधिमा समायानुकूल सुधार गरिने छ।
७. शिक्षामा लैङ्गिक समानता कायम गरी विशेष प्राथमिकताको क्षेत्रमा रहेका युवा विद्यार्थीलाई सकारात्मक विभेदको नीतिअनुसार आवश्यक सहयोग गरी माग र आवश्यकता अनुसारको शिक्षामा पहुँच सुनिश्चित गरिने छ।
८. आवश्यक दक्ष जनशक्ति उत्पादन गर्न उच्च शिक्षा हासिलका लागि आर्थिक अभाव भएका युवालाई वित्तीय संस्थामार्फत शैक्षिक प्रमाणपत्रका आधारमा सहूलियत कर्जा उपलब्ध गराउने व्यवस्था मिलाइने छ। व्यावसायिक तालिम र सिपमूलक शिक्षालाई विशेष प्राथमिकता दिइने छ।
९. सामाजिक न्याय, मानवीय, आर्थिक र पूर्वाधार विकासलाई टेवा पुग्ने गरी अनौपचारिक शिक्षाका विभिन्न शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ।
१०. युवालाई श्रमबजारको मागमा आधारित सिपमूलक तालिम प्रदान गरी रोजगार र स्वरोजगारका अवसर उपलब्ध गराई विदेशी श्रमशक्तिलाई क्रमशः विस्थापित गर्दै लगिने छ।
११. विशेष क्षेत्र, विशेष प्राथमिकता र प्राथमिकता समूहका युवालाई सहज ढङ्गले गुणस्तरीय शिक्षा हासिल गर्ने वातावरण सिर्जना गर्न विशेष कक्षा, विशेष विद्यालय र समावेशी शिक्षण पद्धति अपनाउँदै शैक्षिक संस्थाको पूर्वाधारलाई क्रमिक रूपमा अपाङ्गमैत्री बनाउँदै लगिने छ।

६.२ रोजगारी र उद्यमशीलता विकास

१. युवालाई स्वदेशमै रोजगारीको सुनिश्चित गर्न आवश्यक कानुनी, भौतिक एवं आर्थिक संरचना तयार गरी युवालाई उद्योग, व्यवसाय र उद्यमशीलतामा अभिप्रेरित गरिने छ।

२. अदक्ष युवा श्रमशक्ति वैदेशिक रोजगारीमा जाँदा विभिन्न कठिनाइको सामाना गर्नु परिरहेको वर्तमान अवस्थालाई हृदयगम गरी श्रम शक्तिलाई दक्ष बनाइने छ।
३. वार्षिक बजेटको ठुलो हिस्सा उत्पादनका क्षेत्रमा लगानी गरी उद्यमशीलता र रोजगारी विकास गरिने छ।
४. स्वदेशमै रोजगारीका पर्याप्त अवसर सिर्जना गर्न कृषि, पर्यटन, जलस्रोत, वन, जडिबुटी पूर्वाधार विकास, उद्योगलगायतका क्षेत्रले वार्षिक रूपमा सिर्जना गर्नुपर्ने रोजगारीको लक्ष्य निर्धारण गरी कार्यसम्पादन गर्ने व्यवस्था मिलाइने छ।
५. रोजगारीमा लैङ्गिक असमानता अन्त्य गरी विशेष प्राथमिकता र प्राथमिकताका समूहका युवालाई विशेष कार्यक्रममार्फत रोजगारीमा अतिरिक्त अवसर प्रदान गरी समानताको प्रत्याभूति दिलाइने छ।
६. युवा र रोजगारदातासँग जोड्न बेरोजगार युवाको डिजिटल प्रविधिबाट लगत सङ्कलन गरी श्रमवजारसँगको समन्वयमा रोजगारी प्रदान गर्न आवश्यक संयन्त्र विकास गरिने छ। साथै रोजगारीको सुनिश्चित नहुँदासम्म बेरोजगार युवालाई विशेष सुविधा उपलब्ध गराइने छ।
७. युवामा उद्यमशीलता विकास गर्न विभिन्न क्षेत्रका विज्ञको संलग्नतामा युवा उद्यमशीलता प्राविधिक सहयोग डेस्क सञ्चालनमा ल्याइने छ। साथै, विज्ञान र प्रविधिसम्बन्धी उद्यमशीलतालाई प्रथमिकताका साथ प्रवर्द्धन गरिने छ।
८. वैदेशिक अध्ययन तथा रोजगारीबाट फर्केका युवाको ज्ञान, सिप, प्रविधि, पुँजी र अनुभवलाई विकासमा परिचालन गर्न आवश्यक कार्यक्रम तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिने छ।
९. युवाद्वारा सञ्चालित उद्यम तथा व्यवसायको बिमा गर्ने व्यवस्था मिलाउनुका साथै कर्जा प्रवाहलाई सहज र विश्वसनीय बनाइने छ।

१०. उद्यमशीलता, सिप विकास, रोजगारी अभिवृद्धिका लागि अध्ययन-अनुसन्धान, अन्तरक्रिया, तालिम-गोष्ठी आयोजना गरी युवासँगको सहकार्य र समन्वयलाई प्रभावकारी बनाइने छ।
११. उद्यमशील युवालाई प्रोत्साहन गर्न उत्पादित वस्तु बजारीकरण, भण्डारणको व्यवस्था गर्ने, घरेलु तथा साना उद्योग प्रवर्द्धन, प्रोत्साहन र विकास कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ।
१२. उद्यमशील र स्वरोजगार युवालाई उत्पादनमा निरन्तरता दिन सम्मान, प्रोत्साहन गर्नुका साथै सहकारी र डिजिटल प्रविधिमाफत बजार र मूल्यको वैज्ञानिक समाधान खोजिने छ।
१३. उद्यमी युवाका सङ्घर्ष र सफलताका कथा माफत युवा उद्यमशीलता प्रवर्द्धनका लागि प्रोत्साहन गर्न युवाका बिचमा अन्तरक्रिया र परामर्श गर्न तथा विदेशबाट फर्केर आएका युवालाई समेत समेटी युवा उद्यमी सञ्जाल निर्माण गरी अनुभव आदानप्रदान गर्ने अवसर निर्माण गरिने छ।
१४. स्थानीय स्रोत साधनको पहिचान, परिचालन र व्यवस्थापनमा युवाको सहभागिता वृद्धि गरी युवा स्वरोजगार प्रवर्द्धन गर्न अदक्ष युवालाई समूहको आधारमा सिप विकास कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ।

६.३ स्वास्थ्य र सामाजिक सुरक्षा

१. स्वास्थ्य सम्बन्धी प्राविधिक जनशक्ति उत्पादनका लागि तोकिएका स्थानमा निश्चित समयसम्म आधारभूत तलबमा सेवा दिने सर्तमा विशेष छात्रवृत्तिको व्यवस्था गरिने छ।
२. लैंगिक हिंसा, प्रजनन स्वास्थ्य, लागुपदार्थ प्रयोग, एचआईभी/एड्स तथा यौन स्वास्थ्यसम्बन्धी परामर्श तथा सचेतनामूलक र पुनर्स्थापना लक्षित कार्यक्रम गरिने छ। लागुऔषधको प्रयोग विरुद्ध उपचारात्मक, निरोधात्मक र प्रतिरोधात्मक विधि अपनाई विविध गतिविधि सञ्चालन गरिने छ।

३. स्वास्थ्य क्षेत्रमा लगानी वृद्धि गरी उमेर समूहगत प्राथमिकताका आधारमा युवा लक्षित स्वास्थ्य कार्यक्रम सञ्चालन गरिने
४. श्रमिक युवाको स्वास्थ्य र सामाजिक सुरक्षा सुरक्षित गर्ने विमा, सुरक्षाका अन्य मापदण्ड, त्रैमासिक स्वास्थ्य परीक्षण एवम् जटिल प्रकृतिका रोगहरूको सम्बोधन गर्नका निम्ति प्रभावकारी रूपमा कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ।
५. युवालाई अपराध, हिंसा तथा लागुपदार्थ प्रयोगबाट जोगाउन हरेक अभिभावकलाई सकारात्मक अभिभावकत्व सम्बन्धी प्रशिक्षण दिइने छ।
६. युवामा नकारात्मक सोच, कुलत दुर्व्यसन र सामाजिक विकृतिका कारण आउन सक्ने मानसिक तनाव तथा मानसिक समस्याका कारण हुने मानसिक रोग तथा सोका कारणले सृजना हुने समस्या रोक्नका लागि मानसिक तनाव व्यवस्थापन मनोसामाजिक परामर्श लगायतका कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ।

६.४ सहभागिता, स्वयंसेवा र परिचालन

१. निर्धारण गरेको मानवीय, आर्थिक र पूर्वाधार विकासको लक्ष्य प्राप्त गर्न युवाको व्यापक र अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चित गरी विपद्का समयमा नागरिकलाई सेवा दिन युवा सङ्घ-सङ्गठन तथा संस्थाहरूसँग सहकार्य गर्दै गाउँपालिका तहमा युवा परिषद गठन गरी परिचालन गरिने छ।
२. समाजमा विद्यमान विभेद, कुरीति, अन्धविश्वास, सामाजिक विकृति विस्थापनका लागि सम्बन्धित स्थानका युवाको अगुवाइमा सामाजिक रूपान्तरण अभियान सञ्चालन गरी न्यायपूर्ण र वैज्ञानिक मानव समाज निर्माणको पहल गरिने छ।
३. राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा हुने विविध कार्यक्रम, गोष्ठी, सेमिनार र तालिममा युवाको सहभागिता सुनिश्चित गरिने छ।

४. मौलिक संस्कृति, परम्परागत पेसा र सिपको संरक्षण र विकास गर्न युवालाई अध्ययन-अनुसन्धानको अवसर सिर्जना गरिने छ।
५. गरिबी तथा असमानता न्यूनीकरण, मानव बेचबिखन नियन्त्रण, सामाजिक द्वन्द्व समाधान तथा शान्ति स्थापनाका लागि युवाको भूमिका र सहभागिता विस्तार गर्दै युवा विकासका क्षेत्रमा क्रियाशील सरकारी तथा गैरसरकारी सङ्घ-संस्थासँगको समन्वय र सहकार्यमा समाजमा मेलमिलाप तथा सामाजिक द्वन्द्व न्यूनीकरणका लागि स्वयंसेवकका रूपमा युवा परिचालन गरिने छ।
६. युवामा स्वयंसेवी भावना विकास गर्न युवा र विद्यार्थी सङ्घ सङ्गठनसँगको सहकार्यमा युवा स्वयंसेवकको रोस्टर तयार गरी महिनामा कम्तीमा १ दिन युवालाई अन्तर्गत तोकिएका विभिन्न सामाजिक कार्यमा स्वयंसेवकका रूपमा परिचालन गरी स्वयंसेवा गरेवापत प्रमाणपत्र उपलब्ध गराइने छ।
७. जागरणमूलक अभियान मार्फत युवामा स्वयंसेवी भावनाको विकास तथा युवा सहभागितामा विभिन्न सामाजिक कार्य जस्तै सरसफाइ, वृक्षारोपण, वन, वातावरण र जलवायु परिवर्तन-सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रम आयोजना गरिने छ। स्वयंसेवा मार्फत सामाजिक विकासमा योगदान गरेका युवालाई सम्मान तथा प्रोत्साहन गरिने छ।
८. युवालाई राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा सफल युवा नेतृत्वसँग अन्तरक्रिया गराउने, प्रदेश एवं सङ्घीय सरकारसँग समन्वय र सहकार्यमा युवा अनुभव आदान-प्रदान र अन्तर्राष्ट्रिय सभा सम्मेलन आयोजना गरिने छ।
९. विशेष क्षेत्र, विशेष प्राथमिकता र प्राथमिकता समूहका युवाको पहिचान गरी सामाजिक, राजनीतिक एवं आर्थिक स्रोतमा पहुँच कायम गर्न

समावेशी र समानुपातिक प्रतिनिधित्ववाट विकास र समृद्धिको कार्यक्रमहरूमा सहभागिता गराइने छ।

६.५ सशक्तीकरण र नेतृत्व विकास

१. युवाको सामाजिक सशक्तीकरणका लागि सूचना-प्रविधिका माध्यमद्वारा आधुनिक ज्ञानको विकास र विस्तार, आर्थिक सशक्तीकरणका लागि रोजगारी र उद्यमशीलता सुनिश्चित गर्ने कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ।
२. गाउँपालिकामा युवा फोकल पर्सन तोक्ने व्यवस्था मिलाई सञ्चालन हुने युवा लक्षित नीति, कार्यक्रम र बजेट निर्माण तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गरिने छ।
३. युवालाई नेतृत्व विकास गर्न तालिम, परामर्श, गोष्ठी, सेमिनार र अध्ययन-अनुसन्धानमूलक कार्यक्रम आयोजना गरिने छ।
४. विदेशमा रहेका युवाले सिकेका ज्ञान र सिपलाई सदुपयोग गर्न स्वदेश फर्की अभियान मार्फत युवाको सिप, क्षमता र प्रतिभालाई प्रोत्साहन र सम्मान गर्ने कार्यक्रम आयोजना गरिने छ।
५. विशेष क्षेत्र, विशेष प्राथमिकता र प्राथमिकता समूहका युवाको सशक्तीकरण र नेतृत्व विकासका लागि सिप विकास तालिम तथा अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ।

६.६ वैज्ञानिक खोज, प्रविधि र अन्वेषण

१. वैज्ञानिक खोज, अन्वेषण तथा अध्ययन-अनुसन्धानका लागि प्रयोगशाला, भौतिक पूर्वाधार, औजार सहितको युवा नवप्रवर्तन केन्द्र स्थापना गरी सञ्चालन गरिने छ।
२. युवा वैज्ञानिक उत्पादन गर्न गाउँपालिकाको लगानीमा युवालाई विश्वका खोज-अनुसन्धान गर्ने प्रतिष्ठित विश्वविद्यालयमा अध्ययन गर्ने व्यवस्था मिलाइने छ।

३. युवालाई विज्ञान र प्रविधिको सदुपयोगमा प्रोत्साहन गराउँदै डिजिटल साक्षरता तथा साइबर अपराध सम्बन्धी तालिम र सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ।
४. युवा सम्बन्धी वर्गीकृत डाटा बैङ्क निर्माण तथा युवा एप निर्माण गरी युवालाई सुसूचित गराउँदै प्रयोग र परिचालनको दायरा बढाइने छ।
५. युवाका समस्या सुन्ने तथा सरोकारवाला निकायबाट समाधानको पहल लिन उत्प्रेरित गर्दै सञ्चार माध्यममा क्रियाशील युवालाई युवा सम्बन्धी सूचना सम्प्रेषण गर्न प्रोत्साहन गरिने छ।
६. कालिञ्चोक गाउँपालिका भित्रका विद्यालयमा अध्ययनरत विज्ञान तथा सूचना प्रविधिका विद्यार्थी, शोधकर्ता र विज्ञलाई समेटेर युवा परिषद्को आयोजनामा हरेक वर्ष विज्ञान तथा सूचना प्रविधि सम्मेलन आयोजना गरिने छ।
७. समृद्धि र पहिचानमा राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय रूपमा योगदान पुर्याएका उद्यमी, वैज्ञानिक अन्वेषणमा संलग्न र विशिष्ट क्षमता भएका युवालाई वार्षिक रूपमा युवा प्रतिभा सम्मान प्रदान गरिने छ।

६.७ जलवायु परिवर्तन र वातावरण संरक्षण:

१. युवालाई जलवायु परिवर्तन र यसले पारेको प्रभाव, प्रदूषण न्यूनीकरणका बारेमा सचेतनामूलक कार्यक्रम युवाहरूकै नेतृत्व र सहभागितामा सञ्चालन तथा अध्ययन, अनुसन्धान गर्न युवा-विद्यार्थीहरूलाई वित्तीय सहयोग उपलब्ध गराइने छ।
२. वातावरण संरक्षणका लागि वनको संरक्षण तथा वृक्षरोपण, राजमार्ग र नदीनाला आसपास उद्योग स्थापना र अनियन्त्रित उत्खनन, नदीकटान र प्रदूषण न्यूनीकरण, फोहोरमैलाको उचित व्यवस्थापन गर्न सरकार तथा विभिन्न सङ्घ संस्थाको अगुवाइमा गाउँपालिका तथा वडा तहमा युवा परिचालन गरिने छ।

३. जैविक विविधता तथा वातावरण संरक्षण गरी दिगो विकास लक्ष्य हासिल गर्ने कार्यक्रममा युवाको सहभागिता बढाउन गाउँपालिकामा युवाको नेतृत्वमा प्रवर्धनात्मक गतिविधि सञ्चालन गरिने छ।

६.८ कला, साहित्य, खेलकुद र मनोरञ्जन

१. विभिन्न कला, संस्कृति, भाषा तथा प्राकृतिक सम्पदाको संरक्षण र विकासका लागि युवाको सक्रिय संलग्नता अभिवृद्धि गर्न विभिन्न महोत्सव, सम्मेलन, प्रतियोगिता, कार्यशाला र प्रदर्शनी आयोजना गरिने छ।
२. खेलकुदको विकास गर्न विभिन्न प्रतियोगिता आयोजना गरिने छ।
३. खेल प्रतिभाको विकासका लागि विद्यालय तहदेखि नै उचित प्रशिक्षणको व्यवस्था मिलाइने छ।
४. खेलाडी, कलाकार, साहित्यकार, लेखक तथा युवा सर्जकको जीविकोपार्जनलाई सहज बनाउन पुरस्कार, सम्मानको व्यवस्था गरी सिर्जनशीलता अभिवृद्धि गरिने छ। साथै, युवाद्वारा सञ्चालित खेलकुद क्लब एवं कला र साहित्य सम्बन्धी संस्थालाई आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग गरी सबल बनाइने छ।

६.९ साझेदारी तथा सहकार्य

१. विभिन्न सरकारी निकाय, युवा विकासका क्षेत्रमा कियाशील गैरसरकारी संस्था तथा निजी क्षेत्रबाट युवाका लागि गरिने कार्यक्रमहरूलाई प्रभावकारी बनाउन आवश्यक समन्वय गरी एकीकृत र परिणाममुखी प्रणालीको विकास गरिने छ।
२. युवाको सर्वाङ्गीण विकास गर्न सङ्घीय सरकार, प्रदेश सरकार, गाउँपालिका, राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्था, सामाजिक तथा राजनीतिक सङ्घ-संस्था, सङ्गठन, सहकारी, निजी क्षेत्र, गैरआवासीय नेपाली संस्था र दातृ निकायको आर्थिक तथा प्राविधिक साझेदारीमा

सम्मेलन, महोत्सव, अनुभव आदान प्रदान तथा विभिन्न प्रतियोगिता सञ्चालन गरिने छ।

भाग -३

नीतिगत तथा संस्थागत व्यवस्था

१. नीतिगत तथा कानुनी व्यवस्था

युवा नीति कार्यान्वयनको नेतृत्व गाउँपालिकाको युवा क्षेत्र हेर्ने शाखाले गर्ने छ। नीति कार्यान्वयनका लागि युवा विद्यार्थी सङ्गठन, राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय गैरसरकारी सङ्घ संस्था, निजी क्षेत्र, सहकारी, नागरिक समाज र स्थानीय निकायलाई प्रोत्साहन र परिचालन गरी समन्वय एवं सहकार्य स्थापित गरिने छ। युवा परिषद्लाई पर्याप्त बजेट विनियोजन गरी युवा परिषद्लाई युवाको नीति निर्माण र नेतृत्व तहमा प्रतिनिधित्व, क्षमता प्रस्फुटन र विकासको थलो, विचार अभिव्यक्तिको मञ्च, युवा प्रोत्साहनको अगुवा संस्था एवं युवाका समस्या, चुनौती सम्बोधन गर्ने निकायका रूपमा विकास गरिने छ। कालिञ्चोक गाउँपालिका भित्रका सबै वडामा युवा समिति निर्माण तथा संस्थागत क्षमता विकास गरिने छ। गाउँपालिकाभित्रका युवा समिति निर्माणका लागि लागि कार्यविधि निर्माण गरिने छ।

२. संस्थागत व्यवस्था

२.१ युवा विकास तथा नीति कार्यान्वयन निर्देशक समिति

(क) विकास र समृद्धिका लागि मुख्य भूमिकामा रहने युवा नीतिको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि मार्गनिर्देशन गर्न, सम्बन्धित निकायहरू बिच समन्वय र सहकार्य गर्न देहाय बमोजिमको उच्चस्तरीय युवा विकास तथा नीति कार्यान्वयन निर्देशक समिति गठन हुने छः

१. अध्यक्ष

संयोजक

२. उपाध्यक्ष

सदस्य

३. आर्थिक विकास समिति	सदस्य
४. सामाजिक विकास समिति	सदस्य
५. प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत	सदस्य
६. आर्थिक प्रशासन शाखा	सदस्य
७. नीति योजना तथा अनुगमन शाखा	सदस्य
८. गाउँपालिकाको युवा परिषद्को अध्यक्ष	सदस्य
९. शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखा प्रमुख	सदस्य सचिव

(ख) युवा विकास तथा नीति कार्यान्वयन निर्देशक समितिले देहाय बमोजिमको कार्यहरू गर्नेछु:

युवा नीतिले लिएका लक्ष्य र उद्देश्य पूरा गर्न आवश्यक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्न समन्वय गर्ने। युवा विकास सम्बन्धी दीर्घकालीन तथा अल्पकालीन योजना र रणनीतिक योजना स्वीकृत गर्ने।

(क) विकास र समृद्धिलाई केन्द्रमा राखेर युवा तथा खेलकुदसँग सम्बन्धित कार्यक्रमहरूको प्राथमिकता क्षेत्र निर्धारण एवम् युवा विकास सम्बन्धी बहस, संवाद, अन्तरक्रिया सञ्चालन गर्न गराउन सम्बन्धित निकायलाई मार्गदर्शन गर्ने।

(ख) युवा क्षेत्रसँग सम्बन्धित व्यक्ति, संस्थाहरूको दर्ता, नवीकरण, कार्यक्रमको सुपरिवेक्षण, अनुगमन, मूल्याङ्कन, युवासँग सम्बन्धित नयाँ सोच र अवधारणाको विकास, प्राथमिकता क्षेत्रको पहिचान, युवा तथा खेलकुद हेर्ने शाखा, युवा परिषद्ले गर्ने कार्यक्रमको सुपरिवेक्षण, अनुगमन र मूल्याङ्कनमा सहयोग गर्ने। युवा नीतिको लक्ष्य तथा उद्देश्य प्राप्तिका लागि अभिभावकीय जिम्मेवारी वहन गर्ने।

- (ग) युवा हेर्ने शाखा तथा युवा परिषद्को वार्षिक प्रतिवेदन उपर छुलफल तथा समीक्षा गरी आवश्यक निर्देशन दिने।
- (घ) निर्देशक समितिको बैठक सामान्यतया वर्षको दुई पटक बस्ने छ।

३. स्रोत-साधनको व्यवस्था

यस नीतिको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि वडा तथा सबै निकायले युवा नीतिको उद्देश्य बमोजिम आ आफ्नो क्षेत्राधिकारभित्र परेका नीति, कार्यनीतिको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि आवश्यक बजेट व्यवस्था गरिने छ। एवं आफ्ना वार्षिक नीति, योजना, कार्यक्रम र बजेटमा युवा नीतिले निर्दिष्ट गरेका नीति तथा कार्यक्रमलाई समावेश गरी प्राथमिकता सहित कार्यान्वयन गर्ने व्यवस्था गरिने छ। साथै, गाउँपालिकाबाट प्राप्त हुने विशेष आर्थिक सहयोग वा अनुदानबाट समेत नीतिले निर्देशित गरेका कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ। यसका अलावा राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय विकास साझेदार, गैरसरकारी संस्था र निजी क्षेत्रसँग सहकार्य र समन्वय गरी नीतिले परिकल्पना गरेका कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि स्रोत-साधन व्यवस्था गरी परिचालन गरिने छ।

४. नीति कार्यान्वयन योजना

- (क) युवा नीतिबारे सबै संरचना तथा वडा तहसम्मै व्यापक सचेतना विस्तार गरिने छ।
- (ख) युवाको सक्रियता र सहभागिता बढाउन युवा हेर्ने शाखा, युवा परिषद्, युवा समिति मार्फत प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ।
- (ग) युवा सम्बद्ध निकायहरूमा स्रोत व्यवस्थापन, प्रभावकारी कार्यसम्पादन तथा परिचालनका लागि आवश्यक व्यवस्था गरिने छ।
- (घ) विशेष क्षेत्र लक्षित कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ।

(ड) युवालाई विविध क्षेत्रको अध्ययन-अनुसन्धान र नवप्रवर्द्धनमा लाग्न उत्प्रेरित गरिने छ।

(च) युवा नीतिले अवलम्बन गरेका संस्थागत संरचनाहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन गरिने छ।

५. नीति कार्यान्वयनका जोखिम र न्यूनीकरणका उपाय

युवा नीतिले परिकल्पना गरेका कतिपय उद्देश्य सङ्घीय सरकार, प्रदेश सरकारसँगको समन्वय र सहकार्यमा कार्यान्वयन गर्नुपर्ने युवा नीतिले परिकल्पना गरेका संरचना निर्माण र आर्थिक व्यवस्थापनमा चुनौतीपूर्ण हुन सक्दछ। साथै, राजनीतिक अस्थिरता, आर्थिक सङ्कट, प्राकृतिक प्रकोप लगायतका कारण युवा नीति कार्यान्वयनमा परोक्ष प्रभाव पर्न सक्दछ।

युवा नीति कार्यान्वयन गरी नीतिले लिएका लक्ष्य उद्देश्य हासिल गर्न गाउँपालिका युवा क्षेत्र हेर्ने शाखाको प्रभावकारी अविभावकत्व र युवा परिषद्को क्रियाशीलता नै प्रमुख उपाय हो। यसका अलावा, युवा नीतिको परिकल्पना साकार पार्न स्रोत-साधनको सुनिश्चितता गर्दै वैज्ञानिक योजना निर्माण गरी अक्षरशः कार्यान्वयन गर्न आवश्यक छ। सङ्घ, प्रदेश, गाउँपालिका एवं राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय विकास साझेदार, सरोकारवाला सङ्घ-संस्था र सङ्गठनसँगको उचित समन्वय र सहकार्य हुन अपरिहार्य हुन्छ। सबै क्षेत्रमा युवाको अपनत्व वृद्धि गरी निर्विवादित र सहज ढङ्गले नीति कार्यान्वयन हुन सक्दछ। युवा नीति कार्यान्वयनको सफल अनुगमन मूल्याङ्कन प्रणाली विकास गरी सूचक पछ्याउन जरुरी हुन्छ।

६. अन्य नीतिसँगको सम्बन्ध

यस नीतिको कार्यान्वयनका लागि संघ, बागमती प्रदेश सरकार र गाउँपालिकाको अन्य नीतिसँग परिपूरक सम्बन्ध रहने छ। यस नीतिमा उल्लेख गरिएका प्रावधानहरू कार्यान्वयन गर्दा सङ्घीय सरकारको कार्यक्षेत्रमा पर्ने नीतिबाहेक संविधानले प्रदत्त गरेको सङ्घ र प्रदेशको संयुक्त जिम्मेवारी र गाउँपालिकाले गर्नुपर्ने कार्यक्षेत्रको जिम्मेवारीमा आधारित रही अन्य नीतिसँगको सम्बन्ध कायम

गरिने छ। अन्य नीतिमा उल्लेखित युवासँग सम्बन्धित विषयहरूको कार्यान्वयनका लागि आवश्यकता अनुसार समन्वय र सहजीकरण गरिने छ।

७. नीति कार्यान्वयनको जिम्मेवारी

गाउँपालिकाले नीति कार्यान्वयन गर्न आवश्यक ऐन, नियम, विनियम, निर्देशिका बनाउने छ। पालिकाको योजना र विकासका नीति कार्यक्रम तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्दा यस नीतिअनुकूल हुने गरी तय गरिने छ। यस नीतिको कार्यान्वयन गर्दा गाउँपालिकाले नेपालको संविधान बमोजिम अधिकार क्षेत्र परेका कार्यक्रम तथा आयोजना मात्र कार्यान्वयन गर्ने छ।

८. अनुगमन र मूल्याङ्कन

मूलतः गाउँपालिका युवा नीतिको अनुगमनप्रति उत्तरदायी संस्था युवा क्षेत्र हेर्ने शाखा हुने छ। युवा नीतिलाई परिणाममुखी बनाउन आवश्यक संयन्त्र निर्माण गरी नीतिले परिकल्पना गरेका लक्ष्य, उद्देश्य, र कार्यनीति हासिल भए/नभएको अनुगमन-मूल्याङ्कन गर्ने व्यवस्था मिलाइने छ।

९. परिमार्जन र संशोधन

गाउँपालिकाले प्रत्येक ५ वर्षमा युवा नीतिको समीक्षा र पुनरावलोकन गर्ने छ। तर युवाको विकास र सर्वाङ्गीण हितलाई सुनिश्चित गर्न थप परिमार्जन गर्नु परेमा तोकिएको समय अगावै पनि आवश्यकता अनुसार नीति परिमार्जन तथा संशोधन गर्न भने बाधा पर्ने छैन। नीतिमा रहेका विषयवस्तुको व्याख्या र पुस्त्याइँ युवा हेर्ने शाखाले गर्ने छ। नीतिको पुनरावलोकनको क्रममा युवा विज्ञ, सम्बन्धित सार्वजनिक निकाय, विश्वविद्यालय, युवा परिषद्, युवा समिति, निजी तथा गैरसरकारी क्षेत्रका युवासँग सम्बन्धित सङ्घसंस्थालाई समेत सहभागी गराइने।